

Nu cine ești interesează, ci care-ți este sinele.
Căci sinele tău e mai vast decât tine și adevărul tău devine, într-un sens, dezmințirea ta.
Iar sinele, care a rupt cercul eu-lui, este întotdeauna susceptibil de lărgire,
ca fiind orizontul mișcător în care te adeverești în adânc
(C. Noica, *Rostirea filosofică românească*).

Către tineri

Gând despre sensul Culturii

Îți adresez, acum, câteva rânduri, în nădejdea că, în structurile tale psiho-noetice, vor găsi locul ce li se cuvine. Dacă, însă, sunt citite spre a găsi în ele motive, pretexte, de a abandona dezideratul „nevoințelor intelectuale” (N. Steinhardt) propus, atunci acestea pot să nu fie citite. Dar indiferența sau „necercetarea” cu luare-aminte a cugetului propriu poate fi ceva mai grav, mai adânc păgubitor: nesocotință și dispreț față de sine.

Cu rugămintea de a-mi fi lesne iertător, am ținut să precizez, fără nici un echivoc, că rândurile de față sunt, se vor a fi prevenitoare îndemnuri cuminiți și... cam atât.

Dar e destul, oricum.

Să pornim de la o realitate indubitabilă. Puțini au harul de a trăi *cum se cade* clipa. Nu de-a se bucura mărunț, grăbit și speriat de ea, ci de a face din fiindul nostru, care, la urma urmei, e singura realitate, ceva mai mult și mai puțin decât o întâmplare, *act, contemplație și pasiune*, plin de puterea ce și-o trage din tot ce a fost și credem că va fi, dar, mai ales, din forța lui lăuntrică de a fi cu adevărat și de a-și ajunge, după măsura Adevărului și a Iubirii puse în el. Dacă acceptăm această axiomă, atunci încă ceva: problema e cum să te folosești de preexistentul, aprioric-ul împrejmuitor, de „gatafăcutul” ce-ți stă (pe care îl ai) la îndemână (toate cuvintele și întorsăturile limbii, timbrele și sonurile de-a valma cu clișeele și cu întreaga recuzită a retoricii și cu izbutirile neașteptate ale întâmplării, apoi, marile – și strivitoarele – Modele ce te-au precedat), ca să-i deschizi, nimicului aceluia *structurant*, care-i *posibilul-tău-propriu*, calea spre (propria lui) manifestare; ca să-i îngădui gândului aceluia ascuns în străfundul ființei tale să se întrupeze, el însuși, cu toată a lui nesfârșită bogăție indiviză, și să se exprime cu întreaga lui ireductibilă prospețime (deci nouitate, originalitate, evident: necăutată) prin /și cu ajutorul masei inerte a instrumentului. Bineînțeles, fără a te folosi de viclenia candidă (sic !) a instinctului ! Sau, parafrazând un celebru dicton care, de altfel, s-ar potrivi în cazul de față: *per factum ad natum*.

Poate surveni o dilemă: și, atunci, cum rămâne cu omul, circumscris cum e de planul regulilor (în mod evident, dacă li se conformează întocmai, dar nu mai puțin constrângător și dacă le transgresează sistematic), de vreme ce fără de ele s-ar pierde sigur, dar nici cu ele singure nu se poate împlini și salva ? Din această situație, omul poate, desigur, ieși, dar ce *aventură* !

O aventură de o viață întreagă de trezie (și de trezvie *dintru și întru a fi*), pasionanta aventură a ceea ce îndeobște se numește „viață interioară”. Și, atunci, revenind la gândul adânc al domnului Noica, „nu cine ești interesează...”, de vreme ce identitatea ne este dată de altceva: de tăria noastră de a trimite făptura individuală proprie (*fiindul* ăsta existențial) până la spirit, la sinele lărgit, care „te adeverește în adânc”.

Și, cu acestea, spre o altă problemă: Ce este, în fapt, Cultura ? Cum ne raportăm – și dacă o facem cum se cuvine, adică cu sobrietatea gândului și a spiritului – noi la Cultură ? Prin cultură „i se vedește sufletului ceva din realitate” (*katádelon gígnetai tí tòn ónton*, Platon, *Phaidon*), dar această „dezvăluire” (*apokálypsis*) are niște trepteuitoare și, deopotrivă, gradual sporitoare de ființă: „dobândirea înțelegerii adevărului” (*phróneseos ktésin*) sau a unei gândiri corecte; „ajungerea la adevăr” (*háptetai tēs aletheías*); „vădirea celui ceva din realitate” (*katádelon gígnetai tí tòn ónton*).

Ce este Adevărul ?, de nu „non-uitare” (*a-léthe*) și, totodată, „alergare divină” (*ale-theía*), ce face să strălucească *ceea ce este* în noi, nu uitare și ascundere, ci lumină care lămurește; în sfârșit, „arătarea” (*epiphánia*, *phanérosis*) „acelui ceva mai adânc decât noi înșine”, de tip augustinian.

Cultura și, deopotrivă, Adevărul într-o Idee, este (sunt), prin contrast cu trăitul nostru, și-așa puțin, *sublimul însuși* (*to hýpsos*).

Din Cultură, așadar, nu ne putem face o amantă / amant / (asta în înțelesul impudic al cuvântului, iar propensiunea somatică ține de impulsurile noastre gnomice), pe care s-o troglodim fiecare cum se pricepe mai bine și cu mijloacele ce-i stau la-ndemână, apoi, odată ce juisarea s-a consumat, să-o părăsim spunându-i, cu un surâs, „mulțumesc pentru plăcere și te salut cu tot respectul” spre a te îndrepta spre altele, stăpânit fiind sau prins în năvodul simțurilor neculturale, este dovada unei simplități de spirit, în sens rău, care ilustrează, în fond, o categorie adânc umană, cea pustiită. E semnul unei crize faustice, cea dinaintea intrării în neliniștea patologică a sanatoriului.

Dacă-tot-o dorim și o vrem, atunci *să o iubim cu patimă, cucerindu-ne !*

„Nu m-ai căuta, dacă nu m-ai fi găsit” (B. Pascal), ar trebui să-ți fie – și ți-ar fi de mult folos – o temă de meditație permanentă. Acel adagiu antic este neavenit, aici: „joacă-te în viață și de ceea ce e simplu să nu te preocupi” (*paízein èn tō bío kai perì àplōs spoudázein*). Urmându-l, am fi victime nefericite ale dezordinii. Se poate întâmpla, desigur, ca orice părere sau ispită și cuvânt amăgitor, părelnic el însuși, să vină către noi, să se întrupeze în noi dintr-o nevoie mai adâncă decât plânsul și să ne poate fi iertat. Dar aceasta cere *metánoia* și o „simțire a minții” (Diadoh de Foticeea, *Cuvânt ascetic*). Și tot asta, cum vezi, fără a merge prea departe, ne învață scrierile filocalice, acele culmi ale spiritualității orientale. Aceasta este, de altfel, și tema poeziei Lidiei Stăniloae: *evanescența*, leit-motivul: golul vieților palide și nediferențiate, care-și succed zilele unele altora agitate, mândre, pustii, fals preocupate ori trândave. Este radiograma anilor căldicei, a vieților nerodite, a râvnelor oarbe, a irosirii în rosturi deșarte, *decî rotitoare*.

Neagoe Basarab arăta fiului său în *Învățăături*, care sunt treptele desăvârșirii: „că, mai întâi de toate, este tăcerea, iar tăcerea face oprire, oprirea face umilință și plângere, iar plângerea face frică, și frica face smerenie, smerenia face socoteală de cele ce vor nădejde, iar acea socoteală face dragostea, iar dragostea face sufletele să vorbească cu îngerii...”. Locurile acestea se cer adâncite. Poate, de va fi timp și cu timp, o voi face altădată.

Așadar, *supune-te Cuvântului !* (*eíke lógo*, parafrază din lirica gregoriană, PG. 35, 767), nu în robie, ci în ucenicie.

Te stigmatizează, mereu, dacă îmi amintesc eu bine, „concurența”, ba chiar îți „sperie gândul”. Ia aminte, în Cultură nu te naști cu titlul de prinț ! după cum spune și filosoful de la Păltiniș. Pentru a o dovedi, trebuie să te lupți, asemenea feciorilor lui

Ștefan, care, spre a dovedi că sunt os din osul domnesc, au pus mâna pe spadă... Bate-te cu zeii, dacă te bați, nu cu valeții ! Nu poți fi sclavul propriului tău „clocot”, ca să riști să te așezi nediferențiat și nestrategic pe tot soiul de câmpuri de luptă. De aceea, ar trebui să-ți fie spre bun exemplu, strategia soldaților de la Cunaxa, din pilda lui Xenophon, care s-au suit (*anábasis*) coborându-se (*katábasis*).

E adevărat, sunt lucruri care vin și trec și-ți fac semn, dar trebuie să le primești doar pe acelea, care-ți sunt interioritate („nu m-ai căuta, dacă nu m-ai fi găsit”).

Când se petrece, ea trebuie să pară a fi o simplă re-cunoaștere și să aibă firescul pe care îl dă unei întâlniri admirabile orice îndelungă, grijulie și pregătită așteptare a ei. O temă de meditație circumflexată noetic trebuie să fie zidită în tine, trebuie să o descoperi în tine, în prealabil, ca pe un dat ontologic, consubstanțial. Trebuie, cu alte cuvinte, să ai experiența unui Augustin din *Confesiuni*: „Târziu te-am iubit frumusețe, atât de veche și atât de nouă ! Târziu te-am iubit ! Și, iată, Tu erai înăuntrul meu, iar eu în afară și Te căutam acolo. Tu erai cu mine, dar eu nu eram cu Tine”.

Draga mea Prietenă /Dragul meu Prieten, de fiecare dată ne e dat un nou început, de aceea, să-ți fie viața mai frumoasă decât ți-o dorești și împlinită cu mireasmă și floare de primăvară duhovnicească, căci Tu trebuie să fii mai bun decât tine însăși /însuși, nu decât alții.

LG.